

INFRAȚIONALITATEA ÎN DOBROGEA DE-A LUNGUL TIMPULUI. CÂTEVA ELEMENTE INEDITE

Rezumat: Studiul de față se dorește a fi o scurtă analiză a fenomenului infracțional în teritoriul Dobrogei, de-a lungul timpului, din antichitate și până în secolul XX. Evident, subiectul este unul extrem de complex și merită a fi cercetat, studiat și prezentat în detaliu, în cadrul unei ample lucrări de specialitate, care, să sperăm, va vedea lumina tiparului în următorii ani. Din acest motiv, articolul de față oferă doar câteva elemente, inedite, ale bogatei palete infracționale istro-pontice. Diversitatea faptelor penale comise, încercările de prevenire, de combatere și de pedepsire a lor sunt analizate, ținându-se cont de contextul istoric al zonei, de caracterul faptelor și de perioada de referință. La baza legilor penale aplicate în Scythia Minor, în epoca antică, stau Codurile de legi grecești, romane și romano-bizantine, însă dovezile unor infracțiuni certe sunt destul de sărace din cauza puținelor izvoare. Totuși, în unele situații, arheologia reușește să aducă probe legate de impunerea legilor și de asigurarea ordinii publice în cetățile provinciei. În Evul Mediu, cu cei peste 450 de ani de stăpânire otomană, informațiile sunt mai bogate, grație documentelor emise de administrația de la Constantinopol, acte oficiale care oferă date despre unele infracțiuni comise în teritoriu, sau ale unor cronici precum cele ale călătorului turc Evlyia Celebi. Epoca modernă aduce informații bogate privind paleta de infracțiuni consemnate. În a doua jumătate a sec. XIX, britanicii companiei Danube Black Sea Railway (DBSR) scriu despre o execuție publică la Constanța, despre cetele de tâlhari ce făceau ravagii în teritoriu și chiar despre singurul criminal în serie cunoscut în epoca modernă. După instaurarea administrației românești, în 1878, datele din ziare, reviste, rapoarte, etc., sunt extrem de generoase. Am pus accentul pe actele banditești de la sfârșitul sec. XIX și începutul veacului XX și pe eforturile autorităților locale de a pune capăt fenomenului. Comitagiile bulgari din Cadrilater (1913-1940), briganzii din centrul și vestul provinciei sau așa-zii haiduci din județul Tulcea (Vârlan, Terente, Cocoș și alții) sunt prezentați, cu faptele lor abominabile, cu ajutorul gazetelor vremii. Evident, analiza relevă și modul în care autoritatea statală a câștigat aceste bătălii, iar cei vinovați și-au primit pedepsele meritate.

Cuvinte-cheie: Dobrogea, infracționalitate, istoria criminalității, elemente inedite, acte banditești, comitagi, briganzi, haiduci, sec. XIX-XX.

Infraționalitatea în această provincie prezintă elemente deosebite, explicabile în contextul unei istorii tulburi, într-o provincie multietnică și multiculturală. Cunoaștem faptul că, în antichitate, acest ținut locuit de geți și de traci s-a aflat succesiv, sub stăpânire grecească, romană și romano-bizantină. În Evul Mediu timpuriu au fost consemnate stăpânirile slavă și apoi bizantină, iar timp de două decenii, aici a stăpânit Mircea cel Bătrân, domnitorul Țării Românești, cel care se proclama conducător „până la marea cea mare”¹. După moartea acestui voievod, Dobrogea a intrat sub stăpânire otomană, inițial parțială (din 1418-1420), iar apoi, din 1484, totală. Această stăpânire turcească a ținut peste 450 de ani, până în 1878, anul în care Dobrogea a intrat sub administrație românească.

Izvoarele din antichitate sunt sărace atunci când căutăm infracțiuni comise pe teritoriul istro-pontic. Ele aveau loc, evident, întrucât întotdeauna au existat furturi, crime, tâlhării, prostituție, acte de corupție,

* Cristian CEALERA: dr., Muzeul de Istorie Națională și Arheologie Constanța; e-mail: cristiancealera@yahoo.com.

¹ Pravila de la Mănăstirea Tismana, 23 noiembrie 1406.

fraude, înșelăciuni și fraude economice, infracțiuni sexuale, etc, dar nu a existat o înregistrare clară sau o consemnare scrisă a lor, ori aceasta nu a ajuns până în zilele noastre. La Tomis, Callatis, Histria, Tropaeum Traiani, Capidava, în toate aceste orașe, au existat forțe cu caracter polițienesc, care se ocupau de prevenirea și combaterea infracțiunilor, de cercetarea acestora și de arestarea vinovaților. Existau *speculatores*, agenți speciali care anchetau cazuri deosebit de grave (crime, trădări, acte de corupție, acte de spionaj)² și știm astăzi, grație unei descoperiri arheologice din sec. XIX, despre un anume ofițer din garda pretoriană pe nume Lucius Ennius Ferox, care se ocupa de astfel de anchete, la Tomis, în urmă cu aproape două mii de ani³. Fiecare cetate importantă avea un fel de prefect de poliție (după modelul Romei) și un contingent de agenți aflați în subordinea acestuia⁴.

Existau infracțiuni de toate tipurile. Spre exemplu, arheologii au descoperit în Dobrogea, la Histria, imprecății de secol IV a.Chr., bucăți de metal pe care erau scrise blesteme și care se puneau peste morminte pentru a le proteja pe acestea de profanatori⁵. În cetățile din Scythia Minor au existat inițial forțe comunitare, compuse din oameni obișnuiți, o gardă civilă a orașului, care asigura paza și ordinea mai ales noaptea. Treptat, în timpul stăpânirii romane, se trece de la această gardă civilă la forțe profesioniste, militarizate, *vigiles urbani* (după modelul Romei), care vegheau la respectarea legii și aveau și atribuții de pompieri, de stingere a incendiilor⁶. Paza fiecărui oraș, ordinea și liniștea publică, erau asigurate și de garnizoana cetății și uneori, de mici detașamente militare detașate din unități mai mari, legiuni sau cohorte auxiliare, cantonate în zona respectivă⁷. Evident, avem și o evoluție a instanțelor de judecată antice: de la sfaturile tribale getice sau tracice, la Sfatul Înțelepților și Adunarea Poporului – în epocă greacă, și până la tribunalele romane formate din magistrați specializați pentru judecarea spețelor penale. Dreptul roman a venit și a clarificat prin codexurile sale naturile diverselor infracțiuni, precum și sancțiunile care se aplicau fiecăreia dintre acestea.

În antichitatea universală au existat, într-adevăr, coduri de legi care prevedeau cum anume se pedepseau diverse fapte penale. Totul a început cu Codul lui Hamurabi, emis de regele Babilonului în jurul anului 1760 a.Chr și care cuprindea 282 de legi majoritatea guvernate de regula Talionului, „*ochi pentru ochi, dinte pentru dinte*”⁸. Acest prim cod impunea reguli în toate domeniile (comercial, dreptul familiei, civil și penal), unele secțiuni fiind create anume pentru reglementarea și sancționarea faptelor penale. Astfel, secțiunea 1-5 pedepsea acuzațiile și dovezile false, 6-14 pedepsea hoția în diversele ei forme, 21-25 jafurile, 194-233 crimele în diverse forme, iar 278-282 statutul sclavilor, drepturile și obligațiile lor și pedepsele ce li se aplicau⁹. Epoca greacă i-a avut drept legiuitori pe Solon, Lycurg, Dracon, iar codurile acestora prevedeau pedeapsa cu moartea, aplicabilă pentru crime, dar și pentru simple furturi¹⁰. Pentru faptele puțin grave existau pedepse pecuniare. La Tomis, în epoca greacă, vinovații pentru diverse infracțiuni erau adesea

² S. J. Bingham, *The praetorian guard in the political and social life of Julio Claudian Rome*, University of British Columbia, Vancouver, 1997, pp. 7, 141.

³ Cristian Cealera, *Comunitatea britanică din Kustendjie (1857-1882) – Portrete din trecut*, Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2025, p. 102-104; *Inscripțiile din Scythia Minor grecești și latine, vol. II – Tomis și teritoriul său* (ISM II), culese, traduse, însoțite de comentarii de Iorgu Stoian, indici de Alexandru Suceveanu, Editura Academiei RSR, 1980, 8, p. 43-44; L. Buzoianu, M. Bărbulescu, *Tomis-Comentariu istoric și arheologic*, Ex Ponto, Constanța, 2012, nota 15, p. 219.

⁴ R.W. Davies, *Police Works in Roman Times*, în „History Today” volume 18, October 10, 1968, <https://www.historytoday.com/archive/police-work-roman-times>.

⁵ Alexandru Avram, Costel Chiriac et Ionel Matei, *Defixiones d'Istros*, în „Bulletin de correspondance hellenique” (BCH) 131.1, 2007, Etudes, Ecole française d'Athènes, 2009, p. 384.

⁶ R.W. Davies, *op.cit.*

⁷ <https://www.goodcopgoodcop.com/article/tag/law-and-order-policing-across-the-roman-empire-pdf/>.

⁸ Percy Handcock, *The Code of Hammuraby*, Society for promoting Christian Knowledge, London – New York, The Macmillan Company, 1920, p. 5.

⁹ *Ibidem*.

¹⁰ *Laws in Ancient Greece*, <https://europe.factsanddetails.com/article/entry-1008.html>; accesat pe 8.07.2026.

judecați de către Gerusia, Sfatul Înțelepților, iar apoi, în vremea stăpânirii romane de către magistrați, consilieri ai orașului, cu atribuții juridice punitive.

În epoca romană se aplicau prevederile din coduri precum Legea celor XII Table (451-450 a.Chr., cea care a creat baza dreptului scris)¹¹, Lex Calpurnia de repetundis (din 149 a.Chr., care a adus reforme majore pentru combaterea corupției și abuzurilor)¹² și mai târziu, în epoca romano-bizantină, Codul lui Iustinian (Corpus Iuris Civilis, 529-534 p.Chr)¹³. Cetățenii romani nu făceau închisoare pentru comiterea unei fapte penale, dar puteau să fie exilați (temporar sau definitiv) sau își puteau pierde averea și drepturile civile, în funcție de fapta comisă. Nu trebuie uitat faptul că poetul latin Publius Ovidius Naso a ajuns la Tomis, după ce a fost relegat pentru o poezie și o greșală¹⁴. La rândul său, comisesse o infracțiune, una de ordin moral, care îi adusesse surghiunul, dar el nu și-a pierdut drepturile cetățenești sau averea. În epoca romană imperială pedeapsa cu moartea se aplica celor ce furau noaptea, incendiatorilor, debitorului solvabil care nu plătea nici după ce făcea închisoare¹⁵. De asemenea, erau executați cei cu mărturii false sau cei cu acte de corupție. Pentru fapte mai puțin grave existau sancțiuni pecuniare, amenzi¹⁶.

În Evul Mediu otoman, există consemnări clare ale unor fapte penale comise în Dobrogea și implicit, mențiuni despre pedepsele aplicabile sau aplicate. Paleta infracțională cunoscută cuprinde mișcări populare, revolte, acte de corupție, tâlhării, crime, furturi, etc. Un document emis de celebrul sultan Soliman I Magnificul, pe 15 august 1559, este o poruncă adresată cadiilor (judecătorilor) din cazalele Ahioli, Aidos, Varna, Tekfur - golu (Tekirghiol), Hirsava (Hârșova) și Ibrail¹⁷. Sultanul le poruncește acestora să nu îi lase pe proprietarii de corăbii veniți de la Stambul (Constantinople) să mărească navlul, chiria plătită pentru folosirea vaselor lor, după cum voiau ei, pentru că acest lucru era împotriva legilor împărătești. Era clar un caz major de corupție, comandanții de corăbii făcând speculă și încălcând flagrant legile imperiului. Cei care nu dădeau ascultare poruncii sultanului riscau pedeapsa cu moartea: „Iar dacă acești corăbieri cer, în clipa de față, navlu mai mare, să nu-i lăsați să ia și să nu mai silească pe nimeni, iar pentru cei care nu dau ascultare, să îmi dați de știre, scriind numele lor. În felul acesta, să li se vină de hac, încât să devină pilde pentru ceilalți”¹⁸.

Un document foarte interesant ne parvine de la sultanul Selim al II-lea (1566-1574), fiul lui Soliman și tatăl prințesei Esmahan (Ismahan), cea care a ctitorit Moscheea din Mangalia. Pe 21 iulie 1572 sultanul îi cere cadiului de Hîrsava (Hârșova) să reglementeze situația softalelor (studentilor) de la Seminarul (Medrese) din Babadag, „pentru a se pune capăt răutăților acestora în rândurile populației orașului”¹⁹. Aflăm despre infracțiuni foarte grave care fuseseră comise: „Locuitorii târgului Baba(dag), venind de la judecătoria seriatului au spus că la seminarul strămoșului meu, sultanul Baiazid han cel Răposat, Allah să îl milostivească, existând o ceată de softale tinere, aceștia îi atrag cu ei pe robi și pe sclavi și deschid (jefuiesc) case și dughene. De asemenea, au mai spus (locuitorii) că softalele l-au atras pe robul Musa al numitului Mamud, cu presupunerea că acesta ar avea bani. Pe Mahmud l-au ucis lângă oraș și au împărțit banii între

¹¹ <https://www.britannica.com/topic/Law-of-the-Twelve-Tables>.

¹² J.S. Richardson, *The purposed of the Lex Calpurnia de Repetundis*, în „The Journal of Roman Studies”, vol. 77, Society for the Promotion of Roman Studies, 1987, p. 1.

¹³ Charles Henry Monro, *The Digest of Justinian*, CJ Clay and Sons, Cambridge University Press, London, 1904.

¹⁴ Publius Ovidius Naso, *Tristele, Scrisori din Pont*, traducere în limba română Teodor Naum, ediție bilingvă îngrijită de Livia Buzoianu, Ex Ponto, Constanța, 2019, 205-210, p. 116.

¹⁵ Yulia Pershina, *The sistem of punishments in the Ancient Rome*, în „Modern European Reserches”, 1, GESIS Leibniz Institute of Social Science, 2017, p. 82.

¹⁶ *Ibidem*.

¹⁷ Mustafa A. Mehmed, *Documente turcești privind istoria României I (1455-1774)*, Editura Academiei RSR 1976, p. 49.

¹⁸ *Ibidem*, p. 50.

¹⁹ *Ibidem*, pp. 109-110.

ei, iar asociatul lor Musa, fiind prins, a recunoscut aceste fapte²⁰. Evident, tinerii criminali și tâlhari au fost prinși și executați.²¹

În sec. XVII celebrul călător și cărturar otoman Evlyia Celebi a scris că în așezările importante ale Dobrogei existau un fel de curtezane, numite *guvende* (guvender)²². Unii le considerau prostituate de lux, dame de companie, alții au spus că ar fi fost doar niște libertine sau feministe, femei cu carte care știau să cânte și să danseze. Cert este că aceste frumoase *guvende* tulburau adesea viața liniștită a orașelor dobrogene: „Merg din casă în casă și cântă din dible (viori) acordate întâmplător... umblă prin grădini fluierând și asta nu se consideră o rușine. Nobilii (aianii) sunt pasionați de ele. Judecătorul și dizdarul (comandantul) nu pot să înlăture aceste practici și nici poporul nu le dă voie. Aceste femei destrăbălate au ruinat mii de oameni, de familii și ducându-i în faliment i-au făcut pe mulți să le devină slujitori”²³.

Statutul acestor *guvende* este în continuare subiect de controversă. Oricum, nu trebuie nicidecum ca ele să fie considerate simple prostituate. Împotriva acestora din urmă, legile otomane erau mult mai aspre. Pedepsele erau îngrozitoare. Astfel, prostituatele din orașe nord dobrogene erau exilate pe o insulă din apropierea Tulcei, un ostrov „acoperit cu pădure sălbatică, doar Allah știe numărul animalelor de aici... Sunt atât de mulți țăntari încât spre asfințit, îi fac pe oameni și pe cai să își dorească mai degrabă moartea. Când femeile ușurate din Ismail, Chilia și Tulcea sunt aduse aici, ele sunt lăsate dezbrăcate, încât mor într-o noapte din pricina țăntarilor”²⁴.

În secolul al XIX-lea, Dobrogea a fost teatru de operațiuni și scena unor conflicte sângeroase, războaiele ruso-turce. După Războiul Crimeii, în 1857 o companie britanică, Danube Black Sea Railway and Kustendjie Harbour (DBSR), a obținut de la Imperiul Otoman o dublă concesiune: construcția căii ferate Constanța – Cernavoda și exploatarea portului Kustendjie (Kiustenge, Constanța).²⁵ Unul dintre inginerii feroviari care au locuit și muncit aici a fost Henry Charles Barkley (fratele managerului DBSR John Trevor Barkley). Acesta a scris ulterior despre experiența sa dobrogeană în două cărți, *Between Danube and Black Sea* (1876) și *Bulgaria before the war* (1877). În acestea el consemnează câteva evenimente foarte interesante, legate de infracționalitatea regiunii. Astfel, aflăm despre primul ucigaș în serie al provinciei, un anume Pelevan, fost angajat al DBSR, arestat de zapcii (*zaptye* – agent de poliție, precursor al jandarmului modern) pentru comiterea (de plăcere!) a cinci-șase crime cu sânge rece, într-o perioadă de pace, victimele sale fiind creștini și musulmani deopotrivă²⁶.

Tot Barkley povestește despre o crimă monstruoasă din anul 1858, încheiată cu executarea vinovaților chiar la Küstenge, în Piața Italiană, ulterior Piața Independenței, astăzi Ovidiu. Într-o zi de vară, șase membri ai unei șatre de rromi au atacat și jefuit casa unui negustor turc din Mangalia, l-au ucis cu sălbăcie pe acesta și întreaga sa familie (două femei și patru copii)²⁷. Făptașii au fost prinși și duși la închisoarea din Küstenge. Câteva luni au rămas acolo: deși fuseseră condamnați la moarte, nu se găsea un călău, întrucât familia vinovaților nu avea destui bani pentru a-l plăti, așa cum cerea legea otomană²⁸. În cele din urmă, autoritățile orașului au găsit un călău și au convenit ca acesta să poată primi bani (o chetă) de la

²⁰ *Ibidem*.

²¹ *Ibidem*.

²² Mustafa Ali Mehmed (ed), *Călători străini despre Țările Române*, vol VI, partea a doua - *Evliya Celebi*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1976, p. 397.

²³ Cristian Cealera, „Frumoasele guvende, orașele cu bedastan și insula țăntarilor”, în *Poveștile Mării Negre*, vol. I, <https://poveștilemariinegre.ro/frumoasele-guvende-orașele-cu-bedastan-si-insula-tantarilor/>.

²⁴ Mustafa Ali Mehmed (ed.), *Călători străini ...*, pp. 405-406.

²⁵ Cristian Cealera, *Comunitatea britanică din Kustendjie ...*, p. 13.

²⁶ Henry Charles Barkley, *Bulgaria before the war – During seven years experience of European Turkey and its inhabitants*, John Murray, Albemarle Street, London, 1877, p. 11.

²⁷ Idem, *Between Danube and Black Sea or Five Years in Bulgaria*, John Murray, Albemarle Street, London, 1876, p. 178.

²⁸ *Ibidem*, p. 179.

spectatorii ce aveau să asiste la execuție. Într-o zi de iarnă, morbidul spectacol a avut loc, beat pentru a prinde curaj, casapul i-a executat cu un iatagan pe cei șase criminali. Unul, tăiat grav, a încercat să fugă și să scape de a doua lovitură, dar a fost prins de către zapcii și readus pe eșafod, unde execuția a fost finalizată²⁹.

Un al treilea caz de gravă infracțiune din aceeași perioadă a fost cel al unei bande numeroase de tâlhari și criminali ce făceau ravagii prin Dobrogea. Aceștia, conduși de un anume Ali Pehlivan, prădasera gospodării și stații de gară și omorâseră mai multe persoane³⁰. Au ajuns și la Cernavodă, acolo unde britanicii de la DBSR lucrau la stația terminus a căii ferate. Au încercat să jefuiască poștalionul ce aducea de la Constanța (Küstenge) salariile muncitorilor, însă au fost respinși de polițiștii care îl însoțeau³¹. Au atacat apoi baza din Cernavodă a DBSR-ului, dar au fost respinși de Andrew Barkley, fratele lui Henry Charles și de echipa sa de muncitori³². Polițiștii de la Küstenge și din alte orașe au fost trimiși să îi prindă pe bandiți, peste 20, misiune ce a fost dusă la bun sfârșit. Tâlharii au fost trimiși la Constantinopol și executați. Este interesant un aspect: din bandă făcea parte și iubita lui Ali Pehlivan, o frumoasă și sângeroasă tânără musulmană, al cărei nume s-a pierdut.

Informațiile legate de infracționalitate și de poliție sunt mult mai numeroase după 1878, și asta grație ziarelor, revistelor și dosarelor din arhive, în care faptele penale au fost consemnate. Banditismul a fost un fenomen extrem de des întâlnit, mai ales în ultimele decenii ale sec. XIX și în primele decenii ale veacului XX, și era reprezentat de acte de furt, jaf armat și crime. În zona rurală din centrul și sudul provinciei acționau numeroase bande de briganzi, care loveau mai ales în locuri fără protecție polițienească solidă. Ziarul *România Transdanubiană* consemna în septembrie 1880 următoarele: „La Parchetul Tribunalului Mangalia se află până acum 55 indivizi, mai toți turci și țigani turci, suptu mandate de depunere și din care 3 inculpați pentru jefuirea lui Stoian Todor, cinci pentru asasinarea cârciumarului Gh. Ioan din Abdulafi, 18 pentru tâlhării la drumul mare și jefuiri în comuna Giovenli și Buiuc Enghel din ocolul Mangalia, 16 pentru tâlhării la drumul mare și jefuiri în comunele Talașman și Bornaga, ocolulu Medgidie, 13 pentru prădăciuni și jefuiri în comuna Cicurikioi, ocolulu Silistra Nouă. Pentru prinderea acestora, Administrația din Chiustenge a întreprins trei escadroane și un pluton de infanterie”³³. În ziarul citat se mai menționa prinderea bandei condusă de Pârlici și Ciupitu, grupare infracțională compusă din nouă români și doi bulgari, care comiseseră jafuri și omoruri în zona Ostrov³⁴.

Briganzii erau vânați periodic de forțele românești de poliție, recent constituite pe teren dobrogean. Pe 18 ianuarie 1881, prefectul județului Constanța, Remus Opreanu, scotea în evidență aceste aspecte într-o dare de seamă prezentată în fața Consiliului Județean și care făcea referire la măsurile luate între 23 noiembrie 1878 (instalarea efectivă a administrației românești în Dobrogea) și până la data documentului: „Ordinea publică era foarte sdruncinată. Administrațiunea armatei de ocupațiune ruse ce am găsit pe acest teritoriu, în ajun de a se retrage, nu putuse îngriji de ajuns de veața și averea locuitorilor. Bande de tâlhari cutreierau județul. Prin sate spaima era la culme. Nimeni nu mai era sigur de existența și avutul său. Crime oribile se comiteau sau se pregăteau a se comite. De abia ne instalasem și cete numeroase de locuitori veneau, și nu ne cereau, dar ne implorau cu lacrimi siguranța vieții cel puțin. Furtașagurile de vite se efectuau ziua, fără teamă. Câte vite mai rămăseseră din resbel, tâlharii se duceau armați, în bande, și le luau unde găseau ca avere proprie a lor. Forța publică, organizată pentru a face să se respecte veața și averea, nu se vedea. Resbelul ruinase aproape cu desăvârșire populațiunea turcă, celei tătare îi lăsase foarte puțin, iar dintre satele

²⁹ *Ibidem*, p. 180.

³⁰ *Ibidem*, p. 244; Cristian Cealera, *op.cit.*, p. 198.

³¹ *Ibidem*.

³² Henry Charles Barkley, *op.cit.*, p. 247; Cristian Cealera, *op.cit.*, p. 199.

³³ *Banțele de tâlhari din Dobrogea*, în „România Trans-Danubiană” I, sept. 1880, citat în Stoica Lascu, *Mărturii de epocă privind istoria Dobrogei*, vol I (1878-1916), MINAC, 1999, document nr. 22, p. 110.

³⁴ *Ibidem*.

române, multe, ca Rasova, Vlahkioi, Aliman, vedeau a veni timpul de muncă fără să mai aibă vreo vită în bățatură... Ne-a trebuit foarte puțin timp ca să restabilim ordinea publică... Peste puține zile de la intrarea noastră în stăpânire, bandele de tâlhari erau prinse, risipite sau cuprinse de teroarea salutară a noilor legi. Siguranța era restabilită, satele și drumurile publice, curățate de făcătorii de rele și garantate; încrederea în autoritate reapăru cu toate efectele sale atât de binefăcătoare pentru societate..."³⁵.

Evident, dincolo de acest raport, fenomenul infracțional al tâlhăriilor, furturilor și crimelor la drumul mare era departe de a fi eradicat, dar este real faptul că el s-a redus mult după măsurile autorităților românești. După Războiul de Independență, în primii doi ani, județul Constanța nu era foarte populat. Un recensământ din 1880 spune că numărul total de locuitori era de 64.902 persoane³⁶. Orașul Constanța avea 5434 de locuitori, iar plasa omonimă avea doar 6385. Celelalte plase ale județului înregistrau următoarele populații: Mangalia – 12433, Hârșova 8825, Medgidia 11.493 și Silistra Nouă – 20312³⁷.

În acești primi ani de administrație românească în Dobrogea se impunea și reglementarea sistemului juridic al instanțelor. Astfel, fiecare plasă avea câte un tribunal de primă instanță și implicit un arest al său, unde să fie reținuți infractorii sau cei doar suspecți de comiterea unor fapte penale.

S-au făcut numeroase eforturi iar zonele urbane au fost securizate. Nu însă și drumurile celor două județe dobrogene, astfel că o simplă călătorie de la Constanța la Băneasa, Babadag sau Tulcea se putea încheia tragic, pădurile din aceste zone fiind ascunzători ideale pentru tâlhari. Criminalitatea se mai redusese, dar nu dispăruse, continuând și deceniile viitoare. În 1893 ziarul *Constanța* scria despre o bandă care se specializase în atacarea percepților fiscali care mergeau din sat în sat pentru a încasa taxe și impozite: „În pădurea Babadagului sunt actualmente două bande de tâlhari, una compusă dintr-un arnăut și doi bulgari, iar cealaltă, banda lui Bratu, compusă de asemenea din trei inși, câteștrei mocani se dice. Prima bandă a atacat pe percepătorul Gheorghe Grecu în ziua de 25 septembrie la mijlocul pădurei, pe șoseaua de la Babadag. Dl. Grecu era escortat de o căruță cu cinci milițieni de pază, având puști de sistem vechiu și urmată de alte două căruțe pline cu oameni din sat, total patru căruțe pline cu oameni din sat. Percepătorul asupra căruia s-a tras un foc a scăpat cu fuga, împreună cu «bravii» milițieni de pază, din a doua căruță, unde erau și banii. Notam că numitul percepător avea ordin să meargă la Potur, loc de concentrare al percepătorilor. S-a încrezut în milițieni și în carauzele din sat și a încercat să treacă singur strâmtoarea și asta era să-l coste viața pe el și femeia cu un copil care îl însoțeau la Tulcea. Numitul avea cu o ladă cu 15.000 lei pentru Cassierie”³⁸. După doar câteva zile aceeași bandă care îl atacase pe Grecu a ucis un tânăr din Camena, fiul unui fruntaș al satului. Tâlharii au vrut să îl răpească și să ceară apoi răscumpărare dar tânărul, fost pandur în război, s-a apărut, motiv pentru care a fost înjunghiat de mai multe ori³⁹. În alt caz, răpirea unui copil pentru a primi răscumpărare a reușit: o ceată de bandiți turci ce acționa în pădurea Deliorman, plasa Silistra Nouă, l-a răpit din curtea casei sale din Parakioi (Băneasa) pe fiul lui Rădulescu Covaci, fost consilier județean, cerând o răscumpărare de 1500 de lire turcești⁴⁰. Covaci i-a trimis o depeșă Regelui Carol cerându-i ajutorul, iar acesta le-a ordonat prefectului și procurorilor să preia ancheta. Un escadron de jandarmi a intervenit, i-a înconjurat pe răpitori, i-au împușcat pe unii din ei și l-au eliberat pe copil.

În ultimii ai secolului al XIX-lea Deli Ali, Nițescu, Barbu, Bălan, Todor, Regep, Stanef⁴¹ și mulți alți briganzi au fost rând pe rând, găsiți, arestați sau executați.

³⁵ Stoica Lascu, *Espunere generală a situației județului Constanța – Dare de seamă făcută Consiliului Județean, în diua de 18 ianuarie 1881, de către D. Prefect al județului, în op.cit., doc. 27, p. 116.*

³⁶ *Ibidem*, p. 117.

³⁷ *Ibidem*.

³⁸ *Briganzii Dobrogei*, în „Constanța”, an II, no. 35, 17 octombrie 1893.

³⁹ *Împrejurările uciderei lui Dumitru Dascălu din Camena de către bandiți*, în „Constanța”, an II, nr. 36, 24 octombrie 1893.

⁴⁰ *Briganzii Dobrogei au ajuns înspăimântători*, în „Constanța”, an II, nr. 23, 18 iulie 1893.

⁴¹ *Tâlhărie*, în „Constanța”, an II nr. 17, 6 iunie 1893; *Isprăvile bandiților*, în „Constanța”, an II, nr. 22, 11 iulie 1893.

După 1913, odată cu preluarea Dobrogei de Sud (Cadrilaterul) apare și fenomenul infracțional al comitațiilor, tâlhari și hoți ce acționau sub masca de patrioți bulgari ce voiau să recâștige teritoriul pierdut după al Doilea Război Balcanic⁴². Cu complicitatea grănicerilor bulgari, ei treceau frontiera și atacau satele românești, comițând numeroase fărâdelegi și crime⁴³. Polițiștii din Silistra și armata acționau încercând să mențină situația sub control, iar cei prinși de autoritățile românești erau deferiți justiției și primeau pedepse grele⁴⁴. Fenomenul comitațiilor a existat până în 1940, când, după Tratatul de la Craiova, Cadrilaterul a fost preluat de Bulgaria.

În toamna anului 1916, în timpul Primului Război Mondial, imediat după cucerirea Constanței de către forțele armate ale Puterilor Centrale, s-au înregistrat numeroase atrocități, crime și tâlhării comise de soldații armatei bulgare⁴⁵. Aceștia au prădat locuințele românilor, au ucis numeroase persoane (civili, inclusiv femei și copii), au violat femei și fete și au comis numeroase alte grave infracțiuni⁴⁶.

Fenomenul bandelor de tâlhari a reapărut după sfârșitul celui de al Doilea Război Mondial. În județul Tulcea, un tâlhar foarte cunoscut din anii '20 se autoproclama haiduc, afirmând că luptă împotriva opresiunii boierești. Este vorba despre Vasile Vârlan, fost plutonier în armata română și autor a numeroase jafuri în județul Tulcea și care a fost prins și ucis în pădurea de lângă Slava Rusă, pe data de 17 februarie 1923⁴⁷. Cu câteva luni înainte, pe 21 noiembrie 1922, uimise întreaga țară atunci când a trimis ziarului „Universul” o scrisoare deschisă, care i-a fost publicată sub titlul *Haiducul Vârlan vorbește!* Redăm un fragment din acest articol: „Domnule director. O să vă prindă mirarea când o să vedeți cine vă scrie. Este Vasile Vârlan, fost plotoner în armata țarei românești, care astăzi s-a făcut haiduc din cauza nedreptății care o suferă betul țaran, muncitor al ogorului care nu este al lui, și care este plin de suferință și de lipsuri, pe când coconașii îmbogățiți pe spinarea lui se plimbă în automobile și poartă juvaeruri și blănuri scumpe... Aflați că eu, Vasile Vârlan, am fost calomniat în gazeta dumneavoastră, în care s-a scris că în ziua de 1 noiembrie, când am atacat automobilul de pe șoseaua Isaccea – Tulcea, cu dl. Grigorof, aș fi luat, printre alte lucruri și valori, și 21.000 de lei de la domnul avocat și artist Beigescu Oardă. Vă rog să scrieți în jurnalul dvs că n-am luat decât 14.000 de lei, în afară de ceas și lanț, și de la dl. inpector (Grigorof), 920 de lei, nu 2000 cum s-a scris. Apoi, n-am luat hainele de la nimeni și îmi pare rău că nu i-am lăsat cu cămeșile și în izmene, ca să fi avut de ce să se plângă. Vă anunț că pe domnișorul acela cu mustățile rase (artistul), când l-oi mai prinde la strâmtoare am să-l judec eu bine și am să-l las gol ca să se învețe minte să fie igsact (exact) și să scrie altădată la gazetă cum stă adevărul”⁴⁸. Vârlan se mai lăuda în scrisoare că nimeni nu îl poate prinde, că poate evada de oriunde (făcuse asta în vara lui 1922, de la închisoarea din Constanța!) și că își bate joc de autorități: „Mă plimb slobod în satul meu, mă duc unde vreau, cutreier drumurile și ajut vădanele și pe orfani, dari pi cei bogați care ni stropesc cu noroi, îi calc... De aceea am vrut să știți acest lucru și să-l scrieți la gazetă. Cu respect, al dvs cititor, Vasile Vârlan, haiduc din vremurile vechi, din Slava Rusă”⁴⁹.

Cazul lui Vârlan este unul inedit, dar alți bandiți nu aveau această pretenție de haiduc, erau conștienți că sunt, pur și simplu, tâlhari la drumul mare. Este cazul „celebrului” Terente, Ștefan Vasali, ucigaș și violator devenit faimos datorită presei din Brăila și din capitală (ucis pe 4 iunie 1927), sau membrilor

⁴² Grănicerii de la frontiera dobrogeană atacați de comitații, în „Dacia”, an X, nr.177, 5.08.1923; Atentat al comitațiilor împotriva unor ofițeri români, în „Dacia”, an X, nr. 74, 2.08.1923.

⁴³ Alte isprăvi ale comitațiilor bulgari, în „Dacia”, an X, nr. 178, 7.08.1923.

⁴⁴ Comitații condamnați la muncă silnică, în „Dacia”, an XX, nr. 24, 12.03.1933.

⁴⁵ <https://www.ziuaconstanta.ro/fondul-documentar-dobrogea-de-ieri-si-de-azi/articol/citestedobrogea-constanta-in-timpul-ocupatiei-germano-bulgare-1916-1918-iii-evacuarea-populatiei-caderea-orasului-si-atrocitatile-3949.html>.

⁴⁶ Ibidem.

⁴⁷ Împușcarea banditului Vârlan, în „Dacia”, an X, nr.38, 18.02.1923, p. 1.

⁴⁸ Haiducul Vârlan vorbește!, în „Universul”, an 40, nr. 265, 21.11.1922.

⁴⁹ Ibidem.

bandei lui Cocoș (Constantin Stroe), care acționa cu precădere în Deltă⁵⁰. Ei comiteau jafuri, adesea încheiate cu uciderea unor nevinovați. Toți au fost în cele din urmă prinși, uciși în timpul unor confruntări sau condamnați la muncă silnică.

În mediul urban, în epoca interbelică, paleta infracțională este semnificativ diferită. Constanța, port maritim extrem de important și oraș cosmopolit, avea parte de tot felul de infracțiuni, de diverse naturi: contra persoanei (cele ce puneau în pericol viața sau sănătatea – omor, loviri, vătămări), contra patrimoniului (afectarea bunurilor mobile și imobile – furt, tâlhărie, înșelăciune etc), de corupție și de serviciu (comise de angajați și funcționari – abuz, trafic de influență, mită etc) de fals (care implicau documente sau mijloace de plată (fals în înscrisuri, fraudă etc) contra siguranței publice (care puneau în pericol comunitatea – conducerea unui vehicul sub influența alcoolului, contrabandă, trafic de droguri, etc), contra statului (fapta care afecta siguranța națională).

Trebuie menționat faptul că din 1878 și până în 1936 în Dobrogea s-au aplicat prevederile Codului Penal din 1865 sau Codul Cuza. Realizat după modelul codurilor francez și prusac, acesta a introdus principiul egalității în fața legii. Nu prevedea pedeapsa cu moartea, cea mai extremă sancțiune fiind munca silnică. Infracțiunile din Codul Cuza erau clasificate în crime, delikte și contravenții. Tentativa se pedepsea ca și cum infracțiunea ar fi avut loc, iar complicele dintr-o faptă penală era pedepsit la fel ca autorul aceleia. Codul din 1936, emis în timpul Regelui Carol al II-lea, a prevăzut modificări și completări importante din care enumerăm doar trei: prezumția de nevinovăție a unui cercetat penal a fost menționată expres, pedeapsa a fost definită ca fiind aplicată pentru a pedepsi infracțiunea, nu persoana care a comis-o, iar în cod a fost introdus conceptul de pedeapsă individuală.

În anii '20 ai sec. XX, odată cu dezvoltarea orașului, cu prezența zilnică a marinarilor străini, cu asaltul estival al turiștilor, la Constanța înflorise și o activitate mai puțin dorită, cea care implica cea mai veche meserie din lume, prostituția. Aceasta nu era ilegală la acea vreme, dar statul impusese norme pentru desfășurarea ei în anumite condiții și sub un control atent. Femeile care prestau oficial aceste servicii se aflau sub controlul atent al Serviciului Sanitar, dar din păcate, mai existau numeroase alte tinere care practicau clandestin această meserie și nu puteau fi supravegheate⁵¹. Prostituția clandestină era un flagel greu de stopat, multe dintre practicante ascunzându-se sub masca unor angajate ale unor saloane de cosmetică. Altele erau artiste, dar practicau și această cea mai veche meserie din lume. Patronii barurilor, restaurantelor, hanurilor și hotelurilor de rang inferior le acceptau pentru că ele atrăgeau clientelă, una pestriță, și implicit generau venituri. Casele legale de toleranță funcționau mai ales în așa-zisul oraș nou, dincolo de Bulevardul Ferdinand, pe străzi precum Cuza Vodă, Griviței, General Manu, Take Ionescu, chiar Ștefan cel Mare, etc⁵². Inițial, pe când orașul era încă redus ca întindere, așezarea lor era una de margine. Dezvoltarea și extinderea urbei au schimbat însă situația, aceste artere comerciale devenind locuite și de familii obișnuite, recent stabilite la Constanța. În ședințele Primăriei se discuta periodic despre o eventuală relocare a acestor stabilimente, fără mare succes însă. În 1926 un consilier local propunea închiderea caselor de toleranță însă primarul Alexandru Pilescu a considerat că această măsură ar înrăutăți și mai mult situația. Edilul spunea că astfel, sute de prostituate și-ar desfășura activitatea în locuri neînregistrate, scăpând de controlul serviciului sanitar și devenind propagatoare ale bolilor venerice, fără puțință de controlat. Relocarea nu s-a produs și problemele au continuat. În 1931-1932 chestorul de poliție Ștefan Popa lua măsuri drastice împotriva fenomenului: nicio prostituată nu mai avea voie să coboare mai jos de strada Ștefan cel Mare,

⁵⁰ Virgil Coman, „Raportul prefecturii Tulcea adresat Ministerului de interne – document din 11 octombrie 1929 “privind uciderea banditului Cocoș, care împreună cu banda sa a terorizat 8 ani locuitorii din Deltă” în Virgil Coman, (ed.), *Dobrogea în arhivele românești 1597-1989*, Editura Etnologică, București, 2013, p. 400.

⁵¹ *Reglementarea prostituției*, în „Dacia”, an X, nr. 169, 23 iulie 1923.

⁵² *Ședința comisiei interimare*, în „Dacia”, an XIII, nr. 33, 13 februarie 1926.

barurile și restaurantele nu mai aveau voie să le primească⁵³. Artistele trebuiau să dovedească că sunt membre ale unei asociații culturale și dacă erau prinse practicând clandestin acte de prostituție, carnetele de artiste le erau confiscate. Reorganizarea nu a reprimat total flagelul, dar a rezolvat multe dintre problemele existente⁵⁴.

O altă infracțiune gravă specifică Constanței era traficul de stupefiante. S-au înregistrat în epoca interbelică numeroase cazuri. În 1933 poliția orașului depista o adevărată rețea, foarte bine organizată, și făcea numeroase arestări. Comisarul Victor Gornac și agentul Suslănescu au lucrat luni întregi sub acoperire și au frecventat localurile în care bănuiau că se comercializează narcotice⁵⁵. Dealerii nu au fost arestați, ci lăsați să opereze pentru ca poliția să poată descoperi și complicii lor, precum și locurile de unde aduceau marfa⁵⁶. În cele din urmă au fost arestați chelnerul Anton Marinescu și Onic Migoniu⁵⁷. La prefectura poliției au fost audiați portari de hoteluri, birjari, florărese, patroni de localuri, prostituate, toți cei care puteau oferi detalii despre viața de noapte și despre narcotice. În casa lui Migoniu, într-o saltea de paie a fost găsit un adevărat depozit de hașiș, atât de contrabandă, cât și de producție locală, dintr-o fabrică descoperită undeva la Cocargea.⁵⁸ Chelnerul Marinescu și patronul de local Hagi Foti Dumitru plasau hașiș și opium marinarilor străini. Polițiștii au aflat că din port venea și cocaină, tot de contrabandă, care era plasată pentru vânzare, pe sume uriașe, prostituatelor⁵⁹.

Contrabanda era și pe atunci un fenomen deosebit. Se trafica în Port orice fel de produs mai important, de la mătase și stofe la foițe și țigarete. Produsele proveneau în general din porturile Mediteranei, din Marsilia, Alexandria, Constantinopol, și erau ascunse și aduse cu vase românești sau străine. Acestea sunt doar câteva exemple în ceea ce privește infraționalitatea la Constanța. Bineînțeles, sunt consemnate și foarte multe infracțiuni economice, lucru explicabil având în vedere numărul mare de armatori, negustori, comercianți și meșteșugari. Viața de noapte era una bogată, mai ales în sezonul estival, când se înregistrau și atacuri asupra vilegiaturiștilor cu bani. Vagabondajul și cerșetoria erau și ele inerente într-o urbe cu o viață atât de agitată. Jocurile de noroc de la Cazino făceau victime, iar pierderea unor averi la ruletă conducea la producerea unor drame, sinucideri sau crime pasionale.

În concluzie, paleta infrațională din Dobrogea prezintă fațete inedite, strict legate de contextul istoric al regiunii și de elementele specifice, cum ar fi cazul multi-etnicității și multi-culturalității provinciei. Subiectul merită să fie analizat, pe viitor, în detaliu, sprijinit și îmbogățit cu informații din arhivele statului. Doar astfel, istoria ținutului își poate dezvălui toate secretele, cu bune și cu rele, pentru a înțelege lungul și sinuosul drum parcurs de oamenii locului, pentru o trăi într-o Dobroge stăpânită de lege și de echitate.

⁵³ S-au închis și casele de toleranță, în „Dacia”, an XIX, 31 iulie 1932.

⁵⁴ Închiderea caselor de toleranță, în „Dacia”, an XIX, nr. 113, 13 Nov 1932.

⁵⁵ Traficul de stupefiante la Constanța – Interesante descoperiri ale poliției, în „Dacia”, an XX, nr. 33, 9 aprilie 1933.

⁵⁶ Ibidem.

⁵⁷ Ibidem.

⁵⁸ Ibidem.

⁵⁹ Ibidem.

CRIME IN DOBRUJA THROUGHOUT HISTORY SOME UNKNOWN ASPECTS

Abstract: *This study aims to provide a brief analysis of criminal activity in the Dobruja region over time, spanning from antiquity to the 20th century. Naturally, the subject is extremely complex and warrants detailed research and presentation within a comprehensive scholarly work—one that, hopefully, will be published in the coming years. Consequently, this article offers only a few novel insights into the diverse range of crimes characteristic of the Istro-Pontic region. The analysis examines the variety of criminal acts committed, as well as efforts to prevent, combat, and punish them, taking into account the area's historical context, the nature of the offenses, and the specific time periods involved. While Greek, Roman, and Romano-Byzantine legal codes formed the basis of criminal law in Scythia Minor during antiquity, evidence regarding specific crimes remains scarce due to the limited number of surviving sources. Nevertheless, archaeological findings occasionally provide proof of law enforcement and the maintenance of public order within the province's city-states. Information is more abundant for the Middle Ages—a period marked by over 450 years of Ottoman rule—thanks to documents issued by the administration in Constantinople (official records detailing crimes committed in the region) and chronicles such as those of the Turkish traveler Eviya Çelebi. The modern era yields further information regarding the types of crimes recorded. During the second half of the 19th century, representatives of the British-owned Danube Black Sea Railway (DBSR) company documented a public execution in Constanța, bands of brigands wreaking havoc across the region, and even the only known serial killer of the modern era. Following the establishment of Romanian administration in 1878, the available data—drawn from newspapers, magazines, reports, and other sources—is remarkably extensive. Emphasis has been placed on the acts of banditry occurring in the late 19th and early 20th centuries, as well as on the local authorities' efforts to put an end to the phenomenon. Through contemporary press accounts, the text presents the Bulgarian *komitadjis* of the Quadrilater (1913–1940), the brigands of the province's central and western regions, and the so-called *haiduks* of Tulcea County (such as Vârlan, Terente, and Cocoș), detailing their heinous deeds. Naturally, the analysis also reveals how state authority prevailed in these struggles and how the perpetrators received their well-deserved punishments.*

Keywords: *Dobruja, criminality, history of crime, novel elements, bandit acts, komitadjis, brigands, haiduks, 19th–20th centuries.*